

הילכך, משילדה בן אינה יכולה עוד למאן, אפילו היא קטנה.

ואית דאמרי: בנים — עדיפי מסימנים.

למאי נפקא מינה בעדיפות הזאת?

דאפילו לרבי יהודה, דאמר: קטנה שהביאה שתי שערות, הרי היא יכולה עדיין למאן, **עד שירבה השיער השחור שמעל מקום הערוה,** שתהיינה שם הרבה שערות.

בכל זאת, בלידת **בנים** — מודה הוא ששוב אינה ממאנת.

ורב זביד אמר: אין לידת בנים אפשרית בלא הבאת סימנים! ג-א

והיינו, שהבאת הסימנים של שתי שערות בשנה הי"ב, גם לפני שמלאו לה שתיים עשרה שנים ויום אחד, נחשבת לסימני גדלות לפי רב זביד. וכל היולדת בתוך שנת הי"ב, חזקה עליה שכבר הביאה שתי שערות, והרי היא נחשבת גדולה, ולפיכך אינה יכולה עוד למאן.

ופרכינן: **זנבדוק עתה אם יש בה את הסימנים של שתי שערות,** ולמה לנו להסתמך על החזקה שכל היולדת הביאה סימנים!?

ומשנינן: אפילו אם נבדקנה עתה ונמצא שאין בה סימנים, **חיישינן שמא כבר היו בה סימנים,** ונשרו לאחר מכן, ולכן עתה אין רואים אותם.

ומסתמכים אנו על כך שכל היולדת בנים, חזקתה שכבר הביאה סימנים, ולכן אין טעם לבדוק את סימניה, שהרי גם אם לא נמצאם, נחשיבה לגדולה, מכח החזקה הזאת, ושוב אינה יכולה למאן.

ופרכינן: הרי נחלקו בדבר במסכת נדה [מו א] אם בדקנוה כשמלאו לה י"ב שנה ויום אחד, ולא נמצאו בה סימנים, האם חיישינן שמא היו בה סימנים, ונשרו או לא. ואם כן:

הניחא למאן דאמר שאפילו בדקנוה ולא מצאנו לה סימנים, "חוישינן שמא היו לה סימנים, ונשרו", שפיר אמרינן שכל היולדת חזקתה שהביאה סימנים, וגם אם נבדקנה ונמצא שאין לה סימנים, חיישינן שמא היו לה סימנים, ונשרו.

אלא למאן דאמר אם לא מצאו בה סימנים, אין חוישינן שמא היו ונשרו — מאי איכא למימר? מדוע לא נבדקנה עתה אם יש לה סימנים?

ומשנינן: **אפילו למאן דאמר "אין חוישינן" — משום צער לידה כן חיישינן,** כי שמא היו בה סימנים, ונשרו מחמת צער הלידה.

שנינו במשנה: **כיצד פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן.**

והוינן בה: **מנחני מילי שגם צרת "צרת ערוה" אסורה?**

אמר רב יהודה, דאמר קרא: [ויקרא יח] "ואשה אל אחותה לא תקח — לצרור".

היה הכתוב יכול לומר "לצור", ואמר "לצורר" — **התורה ריבתה צרות הרבה.**

ואילו **רב אשי אמר: צרת "צרת ערוה", סברא היא שתהיה אסורה,** ואין צורך ללמוד זאת מכתוב מיוחד.

כי **צרה של ערוה, מאי טעמא אסירא?**

היות ד"במקום ערוה" קיימא.

ואם היא תתייבם על ידי אח אחר, ותחזור ותיפול לפני האח שיצאה ממנו בפעם הקודמת משום שהיתה זאת נפילה ב"מקום ערוה", הרי היא עצמה אינה מתייבמת, לפי שנאסרה עליו עולמית בנפילתה הקודמת.

וכיון שהיא עצמה היא ערוה ליבם, הרי גם צרתה, הנופלת עמה, והעומדת "במקום ערוה", אינה מתייבמת. וכך הלאה והלאה.⁽¹⁾

שנינו במשנה: **כיצד "אם מתו הן [הערויות, לפני מיתת האח] — צרותיהן מותרות"?**

וכיון שלא חילק התנא בין אם היתה הערוה נשואה בעת ועונה אחת יחד עם הצרה, ובין אם היתה נשואה לו כל אחת בנפרד בפרק זמן אחר, משמע:

ואפילו כנס [נשא] האח המת את הצרה עוד בהיות הערוה נשואה אליו, ורק לבסוף, לאחר ששתיהן היו נשואות לו יחד, גירש את הערוה, בכל זאת אין היא נחשבת לצרת ערוה מכח היותה נשואה לו עם הערוה.

ורמינחו, יש להקשות סתירה מהמשנה בדף ל א, האומרת להיפך:

דתנן: ג' אחים, שהיו שנים מהן נשואים ב' אחיות, ואחד נשוי נכרית.

גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו.

שהרי הערוה אוסרת את צרתה, שתהא אסורה להתייבם כמותה.

ונמצא, שיסוד דינה של "צרת ערוה" נובע מחמת היותה עומדת בשעת נפילתה הראשונה ליבום ב"מקום" שיש בו ערוה ליבום.

ואם כן, אם התייבמה "צרת הערוה" לאח אחר, המותר בה, ומת האח ההוא, והרי היא חוזרת ונופלת לפני היבם [שכבר נפטרה ממנו בנפילה הראשונה מחמת היותה אז "צרת ערוה"] הרי היא עצמה, שאינה מתייבמת, נחשבת עתה "ערוה ליבם".

והיא עצמה אינה מתייבמת עכשו, שהיות ובפעם הראשונה שנפלה לפניו היא היתה אסורה עליו, שוב אין לו היתר בה, עולמית.

ומעתה, גם **צרת הצרה**, אשת האח השני, הנופלת עמה עתה לפני האח השלישי, **נמי — ב"מקום ערוה" קיימא!**

שהרי אשת האח השני, נופלת עתה יחד עם צרת הערוה מהאח הראשון, שהיא ערוה בפני עצמה בנפילה השניה, מהאח השני.

ונמצא, שגם צרת "צרת ערוה" עומדת "במקום ערוה", ומכח זה היא נפטרת מן היבום, ונאסרת על היבם עולמית.

האחרונים אם צרת הערוה היא הפוטרת את צרתה, או שהערוה הראשונה פוטרת את כל הצרות וצרות הצרות הבאות אחריה, לפי שהן מתייחסות כולן אליה, כצרת צרת הערוה הראשונה.

וכתב שהדבר תלוי בגירסת הראשונים כאן. גירסת הרי"ף היא: התורה רבתה צרות הרבה

1. עיין בתוספות בדף הראשון בביאור מחלוקת רב יהודה ורב אסי, ובגירסת הגר"א בכרייתא בדף ג ב מנין יש ללמוד צרת צרה.

האחרונים ביארו בכמה אופנים את נקודת המחלוקת, ואת משמעות "במקום ערוה קיימא".

עיין בהערות בדף ב א. ובחידושי רבי נחום אות ריו, הביא שנסתפקו

ואילו במשנתנו מוכח, שאפילו אם היתה הערוה נשואה לאח המת יחד עם צרתה בעת ובעונה אחת, כיון שהתגרשה הערוה, שוב אין צרתה נחשבת לצרת ערוה, והיא מותרת להתייבם.

כיון שאין צרת ערוה נאסרת אלא בשעת הנפילה ליבום, כאשר היא נופלת יחד עם הערוה.

אמר רבי ירמיה: תברא, יש "לשבור", לחלק בין שתי המשניות, ולומר שבהכרח: מי, התנא ששנה משנה זו — לא שנה משנה זו, האחרת. אלא:

האי תנא שבמשנתנו, **סבר: המיתה של הבעל היא המפלת** את היבמה ליבום, אך בחייו אין נשותיו נחשבות כ"נופלות ליבום", אם ימות.

ולכן, אין הערוה אוסרת את צרתה אלא רק בשעת הנפילה ליבום, שאז חל עליה שם "צרת ערוה", בנפילה המשותפת של הערוה ושלה, ליבום.

וכיון שהתגרשה הערוה לפני מיתת האח, שוב אין נפילה משותפת של הערוה עם צרתה ליבום, אלא הצרה בלבד היא הנופלת ליבום.

וכיון שבשעת הנפילה היא לא מקבלת את השם של צרת ערוה, הרי היא מותרת להתייבם.

ואילו **האי תנא**, שבפרק שלישי, **סבר:**

ואחר שגירש אחד מבעלי האחיות את אשתו — **מת הנשוי נכרית.**

ואז, **כנפה**, ייבם את הנכרית, אותו האח **המגרש** את אשתו [שהיא, כאמור, אחת משתי האחיות!].

ונמצא שהנכרית לא היתה לו נשואה יחד עם האחיות, אלא כל אחת היתה נשואה לו בפרק זמן נפרד.

ואחר כך **מת** האח שייבם את הנכרית, והרי היא נופלת לפני האח שנשוי את האחיות —

מותר לו לאח הזה לייבמה, לפי שלא היתה הנכרית צרת ערוה אחת אשתו, שהרי אחיו לא היה נשוי לשתייהן בעת ובעונה אחת, אלא כל אחת בנפרד.

זו היא שאמרו חכמים, שאם מתו העריות שהיו נשואות לאח המת, לפני שהוא נשא את צרותיהן, או נתגרשו העריות לפני שנשא האח המת את צרותיהן — צרותיהן מותרות ליבום.

ומוכח מהמשנה ההיא:

טעמא דגירש את הערוה, **ורק אחר כך כנס** את צרתה, לכן לא נעשתה הצרה "צרת ערוה", והיא מותרת ליבום.

אבל אם כנס את צרת הערוה בעוד הערוה נשואה לו, **ואחר כך גירש** את הערוה, **לא** הותרה הצרה ליבום לפי שהיא צרת ערוה.

צרות הרבה. ולפי זה ניתן לומר שהצרה היא זאת שפוטרת את צרתה, משום שחידשה התורה שגם צרת ערוה יש לה כח לפטור.

אצל ערוה אחת. ולשון זו מורה שהערוה הראשונה היא אשר פוטרת את כל הצרות. ואילו הגירסא של התוס' היא: התורה רבתה

ואל תדייק מלשון המשנה בפרק שלישי "זו" היא שאמרו שאם מתו או נתגרשו צרותיהן מותרות", שערוה אוסרת את צרתה אפילו מחיים.

היות ובנוסח של "זו, ואין צריך לומר זו", קתני לשתי המשניות:

תחילה אמר התנא את משנתנו "זו", שאם מתה הערוה לפני מיתת האח, אין היא אוסרת צרתה אפילו אם היתה הערוה נשואה יחד עם הצרה. לפי שאין צרת ערוה נאסרת אלא אם כן היתה לה נפילה משותפת בשעת מיתת הבעל, יחד עם הערוה.

ואחר כך שנה התנא בפרק שלישי, ואמר "אין צריך לומר זו", שאם אפילו בחיי האח המת לא היתה הערוה נשואה לו יחד עם הצרה, אלא תחילה גירש האח המת את הערוה, ורק אחר כך הוא נשא את צרתה,

נשואין הראשונים של האח המת, הם המפילים את נשותיו ליבום.

והיינו, שהנשואין שנושא אדם את אשתו, אינם רק נישואין כלפיו, כאשתו בחייו, אלא הם גם הגורם שתיפול לפני אחיו ליבום, כהמשך לנישואיה עמו.

ונמצא, שהחל משעת הנשואין, נחשבות נשותיו כמי שהן בגדר "נופלות ליבום".

ולכן, אם היה נשוי אשה שהיא ערוה על אחיו, יחד עם צרתה — נאסרת הצרה באיסור צרת ערוה מחיים. ואפילו אם לאחר מכן הוא יגרש את הערוה, ובשעת מיתתו תיפול ליבום רק הצרה, הרי היא אסורה באיסור של צרת ערוה.⁽²⁾

רבא אמר: לעולם חד תנא הוא השונה את משנתנו ואת המשנה בפרק שלישי. ואין סתירה בין המשניות.

אסורה עליו עולמית. וזהו חידושו של מי שסובר "נשואין מפילים", שהיא מקבלת שם "צרת ערוה" עוד משעת נשואין של האח, ולא רק בנפילה, במיתתו.

ואם היו לאח בנים, ומתו בחייו, הרי אפילו למאן דאמר נישואין מפילים, אינה נאסרת עליו עולמית באיסור "ערות אשת אח שיש לה בנים", על אף שהנשואין מפילים, ואינה דומה לצרת ערוה שנאסרת עולמית, גם אם לכשימות הבעל אינה צרת ערוה עוד.

וטעם הדבר, לפי שגם בשעה שיש לה בנים הרי יש בה דין נפילה ליבום, על הצד שימותו הבנים לפני מותו!

אך "צרת ערוה", משעה שחל עליה שם שכזה בחיי בעלה, למאן דאמר נישואין מפילים, הרי היא אסורה עולמית מכח השם הזה, ואין בה

2. נישואין "הראשונים" — אין הכוונה לנישואין ראשונים, אלא הוזכרו "הראשונים" להוציא מדברי רבי אלעזר, לקמן קח ב, הסובר שהמגרש אשה והחזירה, הרי היא נאסרת ליבום, כיון שעמדה עליו באיסור אשת אח שאין לה היתר ליבום, בזמן גירושיה.

ולכן נקט התנא, שהנשואין "הראשונים" הם המפילים ליבום, ולא נאסרה עליו בשעת גירושיה. [עיי' תוס' ותוס' הרא"ש].

גם אם נסבור שנישואי האח הם המפילים ליבום, אין הכוונה שמשעת נישואי האח מתחילה הזיקה ליבום, שאין הזיקה של היבמה ליבום חלה אלא בשעת מיתה. קובץ הערות ו-ג.

ומלשון רש"י ד"ה ותנא, משמע שכל הדין של נישואין מפילים, מתבטא בכך שכיון שנעשתה שעה אחת "צרת ערוה" הרי היא

להפקיע את קידושיה לאחיו שמת, למפרע, ולהפקיע את זיקתה אל היבם, ולצאת בלי חליצה.

ומוכח במשנתנו כדבריו, שאין מיאון אלא בבעל, מחיים. ולא בזיקה ליבם, לאחר מיתה. ואין אפשרות שתעקור הערוה לאחר מיתת הבעל את נשואיה למפרע, על ידי מיאון, ותותר בכך צרתה.

ודוחה הגמרא: לא! אין ממשנתנו סיוע לדברי רבי אושעיא. כי לעולם היא ממאנת גם בזיקת היבם, ואף עוקרת אז את נישואיה לאחיו המת, למפרע.

וצרת ערוה — שאני.

ומשנתנו, שאנו מחמירים בה שלא תמאן, שלא תעקור נשואיה ותתייבם צרתה, היא חומרה מיוחדת, כדי שלא יבואו להקל בצרת ערוה:

דתני רמי בר יחזקאל: קטנה שמיאנה בבעל בחייו — מותרת לאביו.

לפי שעקירת נשואיה למפרע על ידי המיאון, מתירה אותה בקרובות הבעל, ומעתה היא מותרת בחמיה.

ואין לנו סיבה לחשוש ולגזור שתהיה אסורה בו מחמת שנראית בעבר כלתו. לפי שמעתה, לאחר שמיאנה בבעלה בחייו, שוב אין היא נחשבת בעיני אנשים ככלתו של חמיה לשעבר.

שאין היא נקראת צרת ערוה, ומותרת להתייבם.

שנינו במשנה: **וכל שיכולה למאן ולא מיאנה**, צרתה חולצת ולא מתייבמת.

והוינן בה: **ותמאן השתא!**

שיכולה היא הערוה למאן עכשו בקדושי בעלה המת, בהיותה זקוקה ליבם [מדרבנן], ולומר: אינני רוצה את הקידושין שקדשוני אחי ואמי!

ובכך יעקרו למפרע קידושיה של הערוה, ויתברר שאין צרתה צרת ערוה, **ותתייבם צרתה!**

לימא, מסייעא ליה משנתנו, שלא אמרה את האפשרות הזו, של מיאון לאחר מיתה, **לרבי אושעיא.**

דאמר רבי אושעיא: קטנה שהתקדשה מדרבנן על ידי אמה ואחיה, ומת בעלה, ועשה בה יבמה מאמר, שהם קידושין שתקנו חכמים לכל יבם, שיקדש את אשתו בקידושי כסף לפני שיבוא עליה — **ממאנת** היא **למאמרו** של היבם, ואינה צריכה ממנו גט למאמרו.

[אך אם עשה היבם מאמר ביבמה גדולה, היא צריכה גט למאמרו, ואינה יוצאת ממנו בחליצה בלבד].

ואינה ממאנת לזיקתו של היבם אליה.

שאם מתו הבנים היא זקוקה ליבום, שאין נשואין מפילים גם לענין צרת ערוה! הרי שהשווה הירושלמי ביניהם.

דין נפילה ליבום עוד. קובץ הערות ר-ג. חזו"א קלא ו.

אך מצינו בירושלמי ג ח, שהוכיח מהדין

צרתה. כי לאחר מיתת הבעל ונפילה ליבום, נראים נשואיה של בתו כנשואים גמורים. ואם תמאן הבת ונתיר את צרתה ליבם, יבואו האנשים להתיר את צרת הבת להתייבם.

מתניתין:

א. שנינו במשנה בתחילת המסכת את חמש עשרה העריות שפוטרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום, כשנופלות עמהן ליבום.

וכאן אומרת המשנה, שיש **שש עריות** "חמורות" **מאלו** החמש עשרה, וחומרן היא בכך שבהן אין כל אפשרות שיפלו יחד עם צרותיהן ליבום מאחד האחים, **מפני** שלעולם הן **נשואות** רק לאנשים **אחרים**, ואינן נשואות לאחים של היבם.

וכיון שהן אסורות על כל האחים בשוה, ולא יתכן שאחד האחים ישאנה בהיתר, ותפול ליבום לפני אח אחר באיסור — לכן **צרותיהן**, שהיו נשואות יחד עמהן, לאנשים אחרים, **מותרות!**

לפי שלא נאמר איסור "צרת ערוה" אלא במקום יבום, שמנעה התורה את יבומה של צרת הערוה, ובכך היא נשאת עולמית באיסור ערוה של אשת אח שלא הותר ליבום, והרי היא כערות אשת אח שיש לו בנים.

אך לא אסרה תורה את "צרת הערוה" בתורת איסור חדש, ולא אמרה תורה שכל ערוה אוסרת את צרתה מחמת שהיתה נשואה יחד עמה בבית אחד.

ואלו הן ששת העריות החמורות, האסורות על כל האחים בשוה, ולכן אין בהן נפילה

אבל אם לא מיאנה בבעלה בחייו, ומת בעלה, ורק אז **מיאנה ביבם** — **אסורה לאביו**.

ואף על פי שבמיאונה היא עקרה את קידושיה לבנו, עדיין אסורה היא לו.

אלמא, היות ולא מיאנה בבעלה מחיים, **משעת נפילה** ליבום [בשעת מיתת הבן — האח], כיון שהיא נופלת לפניו מחמת נישואי אחיו, היא **נראית** לאנשים **כבלתו**.

כי כל עוד בעלה בחיים, נראים לכל נשואי הקטנה, שהם מתקנת חכמים, כנשואין שאינם גמורים.

ולכן אם מיאנה בו, לא ראו חכמים שיש לחוש ולהמשיך לאסור אותה בקרוביו, כי לא יבוא הדבר לידי תקלה.

אבל אם היא לא מיאנה בו, ומת בעלה, והוזקקה מכח נשואיה ליבם, היא נראית אז בעיני האנשים כאילו היתה נשואה לבעלה נשואין גמורים.

ולכן, אם נבוא להתיר אותה בעקבות המיאון לקרובי בעלה, יש לחשוש שיבואו אנשים להקל באיסור קרובי הבעל ביבמה.

כי אפילו אם תמאן, ותעקור קידושיה למפרע, הרי כלפי האנשים, היא נראתה בשעת מיתת הבן — האח, ככלתו של היבם. ולכן גזרו עליה שתהיה אסורה לחמיה אפילו אם מיאנה.

הבא נמי בענין צרת ערוה, **משעת נפילה** שנוזקקה הערוה ליבם, **נראית** צרת הערוה **כצרת בתו**.

ולכן אמרו חכמים, שלא תמאן הערוה ותתיר

ואע"פ שאלו, בית הלל, פוסלין את צרות הערוה לכהונה את בא עליהן היבם, ואילו אלו, בית שמאי, מכשירין אותן לכהונה.

בכל זאת, לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל.

ולא נמנעו בית הלל לישא נשים מבית שמאי.

זאת, על אף שבני צרות הערוה שהתייבמו לבית שמאי, הם ממזרים לבית הלל.

לפי שהיו מודיעים זה לזה מי הם אותם ממזרים, לשיטתם.

וכמו כן בכל אותן ההטהרות והטמאות, שהיו אלו מטהרים ואלו מטמאין — לא נמנעו בית שמאי ובית הלל מלהיות עושין טהרות, אלו על גבי אלו.

דהיינו, שהיו משאילים כליהם זה לזה, והיו מודיעים זה לזה, באם היה הכלי טמא לשיטת זה שמשאילים לו את הכלי.

גמרא:

אמר רבי שמעון בן פזי: מאי טעמא דבית שמאי שאינם אוסרים את הצרות, ואינם דורשים "לצרוור"?

דכתיב: [דברים כה] "לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר".

ומדייקים בית שמאי את לשון הכתוב:

מזה שנקט הכתוב בלשון "לא תהיה אשת

ליבום מאח לאח, וממילא אין בהן איסור של צרת ערוה.

אמו, ואשת אביו, ואחות אביו, אחותו מאביו, ואשת אחי אביו, ואשת אחיו מאביו.

ב. בית שמאי מתירין הצרות של חמש עשרה העריות לאחים, שאין להם את האיסור של צרת ערוה, אפילו במקום יבום, לפי שאינם דורשים "לצרוור" לצרת ערוה.

ובית הלל אוסרים את הצרות של העריות לאחים.

יג-ב ג. ואם חלצו הצרות של העריות מן האחים

בית שמאי, הסוברים שצרות ערוה מתייבמות וחולצות — פוסלין את צרות הערוה שחולצות מן הכהונה, לפי שחליצתן חליצה. והחלוצה אסורה לכהן, מדרבנן.

ובית הלל מכשירין אותן לכהונה, לפי שהן פטורות מן החליצה, ואין חליצתן נחשבת חליצה לפסלן לכהונה.

ד. ואם נתייבמו צרות הערוה לאחים —

בית שמאי מכשירין אותן, אם נתאלמנו, להנשא לכהנים.

ובית הלל פוסלין אותן להנשא לכהונה [מיד!], לפי שהן ערוה על יבמיהן, ואם באו עליהן לא קנו אותן, אלא פסלו אותן לכהונה, כדין כל חייבי כריתות, שפוסלים בת ישראל להנשא כהונה אם באו עליה.

ה. אע"פ שאלו, בית הלל, אוסרים את צרות הערוה להתייבם, ואילו אלו, בית שמאי, מתירין אותן להתייבם.